

Vanhusten hoidon visioita

Reijo Tilvis
Naantali 6.6. 2010

Mitä tapahtuu nyt - mihin
olemme menossa?

Esityksen aiheet

- Missä mennään? Mitä muutoksia on tapahtumassa tällä hetkellä?
- Kaataako väestön vanheneminen sosiaali- ja terveydenhuollon? Opimmeko jotain aikaisemmista ennusteista?
- Arvojen ja asenteiden ennustemerkityksestä
- Mikä olisi ja mikä ei olisi viisasta vanhustenhuollon kehittämisessä?

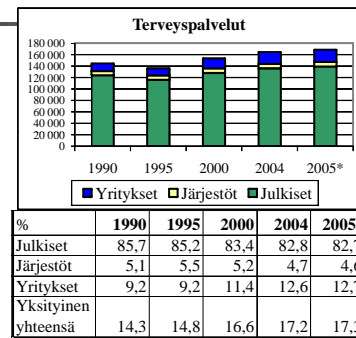
“Historia ei toista itseään, mutta
kyllä se tulevaisuutta riimittelee.”

Mark Twainin väitetään sanoneen

Mitä on tapahtumassa?

- Pulsaatioteorian mukaisesti nyt on menossa konsolidaatio ja sentralisaatio eli vahvistetaan keskittämällä:
 - Paras-hanke
 - Kaste-hanke
 - Päivystyksen voimakas keskittäminen
- Uusi terveydenhoitolaki yhdistää kansanterveyslain ja lain erikoissairaanhoidosta

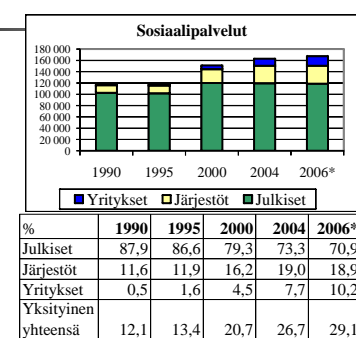
Eri sektoreiden osuudet henkilöstöstä 1990-2006

Mitä on tapahtumassa (2)?

- Kaksoisilmiö on selvä ja voimistumassa:
 - Yksityissektori lisää osuuttaan sekä sairaanhoidossa että sosiaalisektorilla
 - Yksityiset yritykset siirtyvät yhä enemmän ulkomaiseen omistukseen

Eri sektoreiden osuudet henkilöstöstä 1990-2006

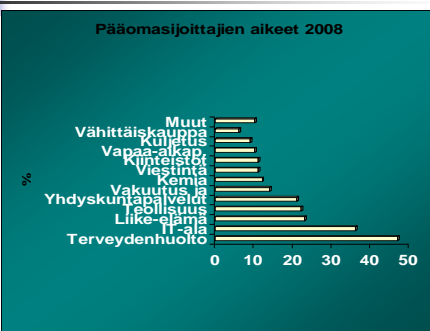
Omistus ulkomaille

- Mehiläinen myytiin v. 2006 Ruotsiin H-Careholding AB:lle (nyt Ambea AB).
- Vuonna 2007 Suomen Terveystalo osti kilpailijansa Merivireen.
- Vuonna 2008 Suomen Terveystalon osti kansainvälinen pääomasijoittaja Bridgepoint.

Kysymyksiä dualistisessa tilanteessa?

- Miksi liiketoiminta (sitähän terveysbusiness on), jossa palvelujen kysyntä on varmaa, kasvavaa ja likvidiä, ei kiinnosta kotimaisia sijoittajia eikä omistajia ?
- Mitä tämä merkitsee palvelujen hinnoittelulle, kun tuottajapuolikin kartellisoituu nopeasti?

Celerant Consulting 2008: Mihin USA:n ja Euroopan pääomasijoittajat aikovat panostaa?

Mitä on tapahtumassa (3)?

- Kunnalliset liikelaitokset ovat nyt muotia.
 - HUS on liikelaitostanut kaiken muun (esim. kiinteistöhuolto, ATK, röntgen, lab etc..) paitsi potilashoidon.
 - Dialyysihoidokin päätetty ulkoistaa
 - Hämeenlinna liikelaitosti kaikki terveystalonsa 2009 = Linnan Terveystalot

Ulkoistaminen nappaa (vuosi 2008)

- Hattulan avoterveydenhuolto siirtyi Pihlajanlinnalle
- Mediverkko otti Lopen terveysaseman
- Mikkeli ulkoisti Mediverkolla
- MedOne Jorvin päivitykseen
- Seinäjoen päivitys Mediverkolle
- MedOne lisäsi toimintaa Porvoon tk:ssa

Lääkäripula rassaa (Mediutisten otsikoita)

- Paraskaan tk ei saa lääkäreitä 20.11.08.
- Terveyskeskusten lääkärivaje kasvoi entisestään 11.12.08.
- Lääkäripula rassaa Varsinais-Suomea 12.12.08
- Terveyskeskuksiin pääsy takkuua edelleen 11.12.208.
- Lääkäripula helpottaa Vantaalla 20.01.09.
- Kunnat ja yritykset joustavat kilpaa 30.1.09

Terveyskeskusten ja päivitysten ulkoituksia 2009

- Jorvin sairaalan päivitys
- Riihimäki/Hausjärvi
- Kuhmon terveysasema
- Lahti / Laune-Keskusta-päivitys
- Oulun kaupunki
- Länsi-Pohjan yhteispäivitys
- Kemi/ päivitys

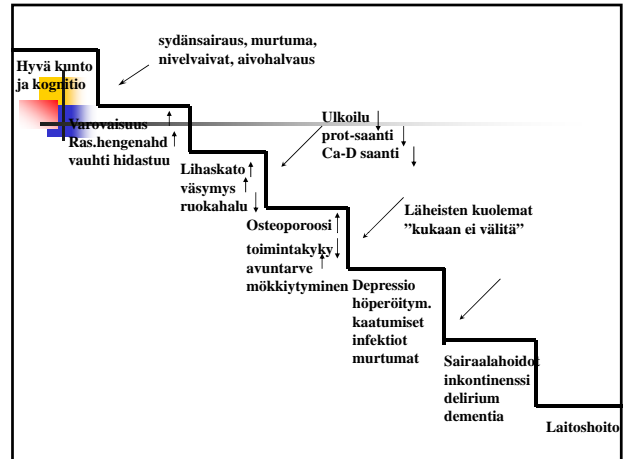
Raha ryntää vanhuksen luo

Talouselämä 6/2009

- "Hoivabisnes on uusi toimiala, jossa miljardit kiihottavat sijoittajat saaliin jakoon ja poliitikot tyhmiin puheisiin."
- "Populistit nautitsevat ensimmäisen hoivamiljonäärin."
- "Lapsille vaaditaan laatua, vanhuksille halpaa hintaa."
- "Iso yritys ei häviä kilpailutusta muotoseikkojen vuoksi."

Vanhuuden arvostus on sanoissa

Eufemismeille on kysyntää!

Kuolemattomat ovat jo joukossamme

The image shows a group of women of various ages, from young to old, standing in a line. The text on the left reads: "Amortals live among us. In their teens and 20s, they may seem preternaturally experienced. In later life, they..." The text on the right reads: "able and willing to do." If that doesn't sound like a manifesto for revolution, it's only because mortality has already revolutionized our attitudes toward age.

Arvostusta haetaan sanoista

- Vähentyvää arvostusta vastaan on etsitty monia keinoja sekä meillä että muualla.
- Esimerkiksi englanninkielisessä lääketieteellisessä kirjallisuudessa sanat "Elderly" ja "Geriatric Patient" on alettu kokea leimaaviksi ja suositeltu korvattavaksi sanoilla "Older" ja "Older Adult".
- Meillä taas sanaa "vanhus" on alettu karttaa ja korvata sitä uusilla ilmaisuilla kuten ikääntyvä, ikääntynyt, eläkeikäinen, seniorikansalainen jne.
- Kohta tulemme ilmeisesti nimittelemään tietyn iän saavuttaneita "kronologisesti tai ajassa ansioituneiksi kansalaisiksi".

Arvot ja arvostus

Laaja yksimielisyys periaatteessa – käytännössä ei:

- Oikeus arvokkaaseen vanhuuteen sekä tasa-arvoiseen kohteluun ja osallistumiseen yhteiskunnassa sekä
- Oikeus saada tarvitessaan riittävästi oikeanlaista apua, tukea ja hoitoa.

Kolme isoa A:ta

- **Autonomia**
= itsenäisyys
- **Autenttisuus**
= oma elämä
- **Autarkia**
= resurssointi kaikessa laajuudessaan

Vanhusten hoidon isot asiat

- Kolme isoa A:ta
- Neljä kovaa K:ta
- Neljä isoa D:ta
- Monet isot I:t

Neljä kovaa K:ta

- **Koti**
- **Kunta**
- **Kela**
- **Kirkko**

Neljä isoa D:ta

- Depressio
- Delirium
- Dementia
- Drug

Uhkakuvat 2010

- Kansainvälinen rahoituskriisi
 - ustannusten nousu
 - väestön vanheneminen
 - kallis teknologia
 - toiveet/vaatimukset
 - sisäinen muuttoliike
 - työvoimapulasta johtuva palkkainflaatio
- Kilpailu verovaroista
- opetus, sivistys, tutkimus, infrastruktuuri
- Verotulojen vähentyminen
- kansalaismielipide
- globalisaatio
- taantuma—lama—
- Uudet sairaudet – Pandemiat
- Odottamattomat katastrofit

Monet isot I:t

- Immobility
- Instability
- Incontinence
- Intellectual impairment
- Infection
- Impairment of vision and hearing
- Irritable colon
- Isolation (depression)
- Inanition (malnutrition)
- Impecunity
- Iatrogenesis
- Insomnia
- Immune deficiency
- Impotence

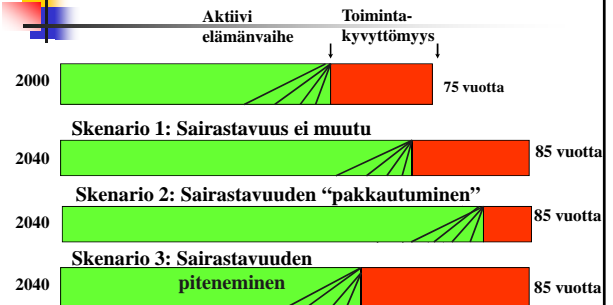
Eivät kaikki pilvet salamo!

Suurin osa synkistä ennusteista on
jäänyt näkemättä/kokematta!
Harva(n) harras toive on toteutunut!

Hoidon kallistuminen

- Väestön vanhenemista on siitä turha syyttää.
- Syitä ovat:
 - Uudet hoitomahdollisuudet vanhoihin vaivoihin
 - Uudet hoitoaiheet
 - *Kallistuva* (käytetään tarpeetonkin teknologiaa) ja kalliintuva teknologia
- Asenteet ja odotukset

Väestön vanheneminen ja sairastavuus

"Tulevaisuus on menneisydessä."

- Väestön hoidon tarve ei ole noussut samassa suhteessa kuin väestö on vanhentunut.
- Hoitojen tarpeet ovat monelta osin absoluuttisesti jopa vähentyneet

Recent Trends in Disability and Functioning Among Older Adults in the United States

- * Freedman et al. A systematic review: JAMA 2002;288:3137-46
- * Kävivät v. 1990-2002 läpi kaikki alkuperäistutkimukset, joissa selvitetty yli 65- tai 70-vuotiaiden terveydentilaa
- * 800 artikkelista löytyi 16 tarkemmin analysoitavaa

Itselmoitetun toimintakyvyn paraneminen USA:ssa

Muttuja	Muutos % /vuosi
Toimintakyky	1,55 - 0,92
ADL	1,38 - +-1,53
IADL	2,74 - 0,40

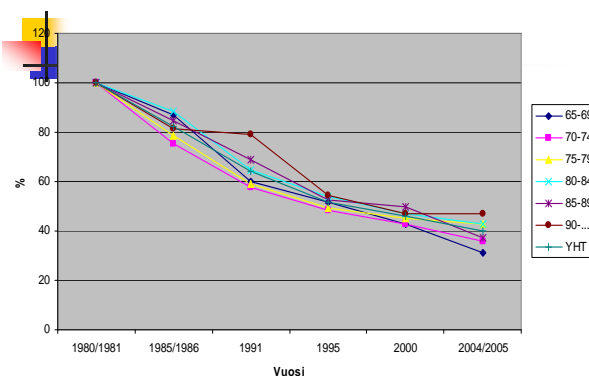
Simuloitu ennuste

- Otettiin parhaiten toteutunut väestöennuste vuodelta 1980.
- Katsottiin sairastavuustiedot vuodelta 1980.
- Laadittiin ennusteet vuoteen 2005 ikäspesifisesti vakioisen.
- Verrattiin ennustetta tilastoituihin toteutumatietoihin.

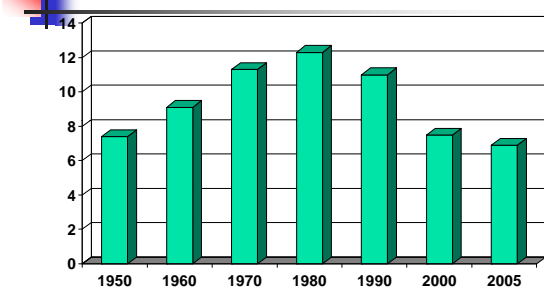
Kuolleisuuden väheneminen ja muistitoimintojen parantuminen

Muuttuja	Muutos %/vuosi
Muistin rajoitukset	- 6,93
Miesten kuolleisuus 64-84 vuotta	- 3,28
Naisten kuolleisuus 64-84 vuotta	- 2,38

Terveyskeskusvuodeosastojen ja vanhainkotien yli 65-vuotiaiden pitkäaikaispotilaiden osuus ennusteesta (miehet)

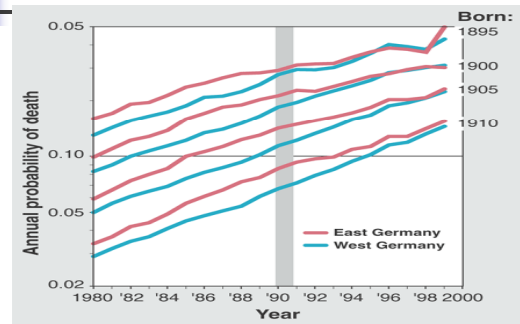

Sairaansijat/1000 asukasta vuosina 1950-2005

Itä- ja länsi-saksalaisten kuolleisuuden kehitys 1980-2000

James W. Vaupel, James R. Carey and Kaare Christensen
Science 2003; 301:1689-80

Valoakin vanhustyöhön

It's Never Too Late

James W. Vaupel, James R. Carey
and Kaare Christensen
Science 2003; 301:1689-80.

Vanhenemisen kokeminen

- Vanhenemisen voi kokea vain vanhetessaan, ajallaan. Todellisuus on toisenlainen kuin kuvittelemme!
- Useimmat kokevat itsensä muita nuoremmiksi (4-5 vuotta, Ikävihreät tutkimus)
- Sairaimmatkin vanhukset tuntevat elämänsä mielekkäämmäksi kuin kukaan ulkopuolinen arvioitsija = Geriatriinen paradigma.
- Elämän tarkoituksellisuuden tunne muuttuu elämän aikana ja sillä on monia vaikutuksia

Elämän tarkoituksellisuuden tunne (S. Read. Gerontologia 2007)

Ikävihreiden 8 vuoden seurantalutkimus:

- 80 %:lla ei muutosta
- Miesten kohdalla väheni useammin
- Vanhimpien kohdalla vähentyminen selvempää

Tarkoituksettomuus:

- Pettymys elämään
- Ihmissuhteiden puuttuminen tai niiden ongelmallisuus
- Heikko terveys ja toimintakyky

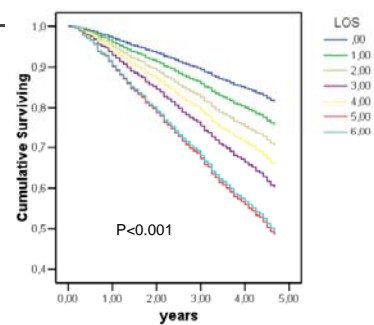
Elämänasenteet ja elinennuste

- Kysely 4113 yli 74-vuotiaalle satunnaisesti valituille henkilöille, joita etsittiin yksinäisyyden helpottamisen vaikuttavuustutkimukseen
- Oletteko tyytyväinen elämäänne?
- Tunnetteko itsenne tarpeelliseksi?
- Onko teille tulevaisuuden suunnitelmia?
- Onko teillä elämänhalua?
- Oletteko masentunut?
- Kärsittekö yksinäisyydestä
- Seurattiin 5 vuotta

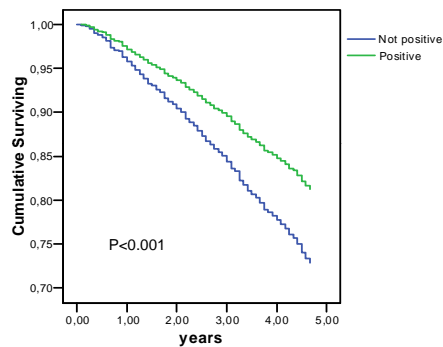
Positive life orientation predicts good survival prognosis in old age

Reijo S. Tilvis, Venla Laitala,
Pirkko Routasalo, Timo E.
Strandberg, Kaisu H. Pitkala

Elämänasenteet ja elinennuste

Positiivisesti ja pessimistisesti suhtautuvien elossapysyminen

Viisautta tarvittaisiin myös vanhustyössä

“Kaikki puhuvat vanhuudesta.
Miksi kukaan ei tee sille mitään?”
Mukaiiltu M. Twain

Elämänasenteet ja elinennuste

- 22,0 % (n= 549) voitiin luokitella positiivisesti elämään suhtautuviksi
- He olivat nuorempia, naimisissa, korkeammin koulutettuja, terveempiä ja heillä oli parempi toimintakyky.
- Näidenkin vakiointien jälkeen positiiviseen suhtautumiseen liittyi 22 % alhaisempi kuolevuus 5 vuoden aikana (HR = 0.78, 95% CI 0.63 – 0.98, p<0.031).
- Jokainen kysymyksistä erotteli jo yksinään huonon ja hyvän ennusteen
- Voimakkain riippumaton ennustetekijä sisältyi kysymykseen tarpeellisuuden tunteesta (HR 0.72 (0.62 – 0.86), p< 0.001).

Mitä se ei ole?

- Yksittäisten epäkohtien yleistystä ja vanhustyön laaja-alaista mustamaalaamista ja kyseenalaistamista.
- Osa-alueiden kuten eläketulojen, sosiaalipalvelujen, terveydenhuollon tai yksittäisten ongelmien yksipuolista korostusta.

Mustamaalauksen seuraukset

- Henkilökuntavaje – parhaat poissa
- Motivaationa pelkästään palkka
- Luottamuksen horjuminen
- Sukupolvisopimuksen vaarantuminen
- Provosoituminen
(Ihmisen hyvyyden kuorikerros on hyvin ohut)

Tutkimustiedosta käytäntöön

- Uutta konkreettista tietoa siitä,
- mikä on toimivaa ja mikä on tehokasta
 - mikä on tarpeellista
 - mikä taas turhaa ja
 - mikä suorastaan haitallista.
- Näiden tietojen nopealla soveltamisella voitaisiin moni ongelma hoitaa.

Mitä se on tai tulisi olla?

- Oikeus tulla kuulluksi ja osallistua päätöksen tekoon
- Oikeus yhdenvertaiseen kohteluun
- Ikääntyneiden ottaminen huomioon kaikessa päätöksen teossa
- Toimintakyvyn säilyttämisen turvaaminen
- Välittömän hoidon ja avun varmistaminen
- Väestön ikääntymisestä aiheutuvien tarpeiden huomioon ottaminen yhteiskuntasuunnittelussa
- Kotihoidon saatavuuden turvaaminen

Miten ei kuitenkaan soisi käyvän?

- Ei saa käydä niin, että tulevaisuudessa sairaanhoidossa ja vanhusten palveluissa toimivat etupäässä kansainväliset pörssiyritykset, jotka palkkaavat työntekijät vuokrafirminoista.
- Paineet tähän suuntaan ovat kuitenkin kovat, sillä harva omilla töillään rikastuu – muiden töillä aika moni.

Vanhustyön sinivalkoinen pääoma

- = henkilökunta, joka on
 - Asianmukaisesti koulutettu (kouliintunut)
- = ei ali-, yli- eikä ohikoulutettua
 - Hyvin motivoitunut ja luotettava

Mitä nyt kaivattaisiin vanhustöyhön?

Realismi kunniaan vanhustenhuollossakin

- Tunnustetaan, että osa dementoituneista on pitkään viimeisessä vuodelevossa.
- Ei hukuteta tosiasioita verbaaliakrobatiaan.
- Ei muuteta toimintojen nimiä, jollei sisältöäkin muuteta

Nyt tarvittaisiin (1)

- Laki vanhusten asemasta ja oikeudesta saada palveluja:
 - Palvelutarpeen yhtenäinen arviointi
 - Valinnanvapaus, oikeus hyvälaatuisiin palveluihin
 - Vanhusneuvostot kaikkiin kuntiin
 - Palveluseteli käyttöön ja silloin otettava huomioon sekä vanhukset että palveluntuottajat

Nyt tarvittaisiin (2)

- Vanhuksilla oikeus sanoa ilmi mielipiteensä myös ostopalveluista.
- Yleishyödyllisen toiminnan turvaaminen
-RAY tuki välttämätön
- Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattikoulutuksen sisällön kehittäminen
- Geriatrisen osaamisen kehittäminen

Elämä ei ole pelkästään kaupankäyntiä,
kuluttamista ja markkinointia.

Ihminen on myös lahjoittaja ja lahjojen
saaja, hoitaja ja hoivaaja, seurustelija ja
leikkijä.

Kohti yhteistä hyvää 1999
Piispojen kannanotto